

DE SCHITTERING VAN WOORDEN

»PRIVÉ-DOMEIN«
NR. 94

ZINAIDA HIPPIUS

DE SCHITTERING
VAN WOORDEN

VERTAALD EN BEZORGD
DOOR MIEKE EN MOURING
LINDENBURG

AMSTERDAM • UITGEVERIJ DE ARBEIDERSPERS

Copyright Nederlandse vertaling © 1984
B.V. Uitgeverij De Arbeiderspers, Amsterdam
Copyright nawoord © 1984 M. en M. Lindenburg
Omslagillustratie: Zinaida Hippus, tekening van Leon Bakst

ISBN 9029520264

INHOUD

De schittering van woorden	7
Twee muren	109
Nederlaag	170
Naar Warschau, Parijs, Londen...	300
[Over Sologoeb]	339
Brieven	350
Nawoord	373
Aantekeningen	384
Personenregister	399

Een asterisk (★) in de tekst verwijst naar
de aantekeningen op blz. 384.

DE SCHITTERING VAN WOORDEN

Mijn vader was werkzaam bij het openbaar ministerie. Nadat hij in Moskou was afgestudeerd was hij al jong aan zijn loopbaan begonnen en vice-procureur in Toela* geworden (of misschien was hij nog niet eens afgestudeerd en meteen na zijn vroege huwelijk in Bjeljev,* waar ik ben geboren, gaan werken. Meteen na mijn geboorte werd hij naar Toela overgeplaatst). Mijn moeder, die uit Siberië kwam, had hij al voor Bjeljev in Toela ontmoet. De familie van mijn vader kwam uit Moskou, dat wil zeggen uit Duitsland, ik geloof uit Mecklenburg (precies weet ik het niet) en was in de zestiende eeuw naar Moskou gekomen (in 1534) waar onze stamvader in de Duitse wijk de eerste boekhandel opende.

Mijn vader was nog geen dertig toen hij tot vice-procureur-generaal werd benoemd. Wij verhuisden naar Petersburg, maar de chronische tuberculose van mijn vader stond hem niet toe daar lang te blijven. Hij was gedwongen met een ambtenaar in het zuiden van het land 'van plaats te ruilen' en werd president van de rechtbank in Njezjin* (waar Gogolj is opgegroeid), waar hij aan zijn tuberculose is overleden. Mijn moeder liet zijn lichaam naar Moskou overbrengen en wij verhuisden met zijn allen ook naar die stad. (Een ongetrouwde zuster van mijn moeder en mijn grootmoeder woonden bij ons in en ik had drie kleine zusjes, waarvan de jongste zelfs nog aan de borst was.) Na onze verhuizing naar Moskou, waar grand'maman, de moeder van mijn vader, al woonde, stuurde mijn moeder mij naar het particuliere klassieke gymnasium Fischer aan de Ostozjenka, waar we ook kwamen te wonen. Ik was toen elf.

Het klassieke gymnasium was duur en vormde een zware belasting voor mijn moeder, maar ze herinnerde zich dat mijn va-

der mij niet naar een 'gewoon' gymnasium had willen sturen (dat vooroordeel van hem was misschien wel iets van die tijd).

Mijn vader was niet hardvochtig, maar wel streng en veel-eisend. Als hij ergens ontevreden over was schonk hij me geen aandacht meer en dan wist ik dat ik hem om vergeving moest gaan vragen. Vervolgens kwam alles weer in het reine en waren we weer 'vrienden', want meestal praatte hij met me als met zijn gelijke, als met een volwassene (en dat terwijl ik zo klein was dat ik op het instituut destijds in Kiev 'het kleine mensje met het grote verdriet' werd genoemd).

In Njezjin heeft zich de eerste periode van mijn 'huisonder-richt' afgespeeld: het werd gegeven door een horde leraren van het instituut van Gogolj. Ik herinner me nog dat ik op een van hen, iemand die Russisch gaf, dol was en hem wel eens vroeg: 'Kent u eigenlijk nog wel meer kleine meisjes die zo kunnen schrijven, zonder één fout?' Gogolj kende ik al, mijn vader was een bewonderaar van hem en heeft zelfs twee opvoeringen van zijn toneelstukken georganiseerd (zijn collega's waren de spelers) om zo voor elkaar te krijgen dat er op het plein van dat kleine stadje een borstbeeld van Gogolj werd geplaatst. Dat is er ook gekomen. Er was daar natuurlijk geen schouwburg, men speelde in een zaal van Gogolj's instituut, maar de repetities werden steeds bij ons thuis gehouden.

Er was alleen één ding dat mijn vader me niet uit mijn hoofd kon praten: ik had een hekel aan gouvernantes, vooral aan Duitse, en wilde geen Duits leren. Duitse gouvernantes hielden het niet lang bij ons uit. Laten we maar aannemen dat ze er inderdaad weinig slag van hadden, zelfs de *bonnes*.

Op het klassieke gymnasium vond ik het heerlijk. Ik was op schoolnummer twee, maar het liep allemaal op niets uit. Ik werd ziek, de artsen constateerden een begin van tuberculose (tot ontzetting van mijn moeder die bang was dat het iets erfelijks was) en verboden me 's winters naar buiten te gaan. Ik moest het gymnasium vaarwel zeggen; hiermee begon mijn tweede periode 'huisonderricht'—weer met huisonderwijzers, maar nu waren het geen leraren, maar studenten van de Moskouse universiteit. Ik kan niet zeggen dat ik veel aan ze heb gehad. Iemand

die me in die tijd echt iets heeft geleerd was mijn oom, een broer van mijn moeder, een indertijd bekende advocaat in Toela. Hij had keeltuberculose gekregen, was naar Moskou gekomen om zich daar te laten behandelen en woonde bij ons, in ons kleine huisje. Hij was enorm erudiet en gaf mij, zonder zich iets van mijn studenten aan te trekken, levendige lessen—voornamelijk over literatuur. Ik las nu al alles, onafhankelijk van de smaak en de keuze van mijn vader, en mijn oom leidde mijn leeslust niet alleen niet in bepaalde banen, maar legde ook af en toe iets uit en gaf me opstellen op... over heel moeilijke onderwerpen, zoals ik nu inzie. Ik kon ze niet altijd aan, maar hij was geduldig. Helaas arriveerde zijn onuitstaanbare, half waanzinnige vrouw een jaar later en nam hem mee terug naar Toela, waar hij al gauw is gestorven.

Ik ging niet vooruit. Op een gegeven moment dacht mijn moeder er zelfs over om met de hele familie in Zwitserland, in Lausanne, te gaan wonen, waar de vrouw van haar tweede broer met haar kinderen woonde. Als dat was gebeurd, had ik Merzjovskij denk ik nooit ontmoet. Maar er gebeurde iets anders.

In het voorjaar dat op een strenge winter volgde waarin twee jongere zusjes van me een zware longontsteking hadden gehad, besloot mijn moeder niet naar een ander land te verhuizen, maar een jaar op de Krim te gaan wonen. Ik was toen al zestien. Er werd een datsja* in de buurt van Jalta gehuurd, een huis op een berg, boven het dal Oetsjan-Soe. Het was het eigendom van generaal A.N.Drasjoesjov. Hij was toen al een stokoude man en bewoonde 's zomers de bovenverdieping van zijn datsja, de hele benedenverdieping verhuurde hij. Mijn moeder huurde het huisje voor een jaar en in mei vertrokken we met zijn allen naar het zuiden, met de kinderen, onze njanja*, onze tante en grootmoeder. Jonge mensen zijn dol op reizen en op nieuwe streken. Maar ik heb die voorliefde, net als D.S.* mijn leven lang gehouden. En die keer reisden we voor het eerst naar de Krim... Kon het nog heerlijker?

Ons jaar op de datsja van Drasjoesjov liep ten einde, mijn zusjes en ik voelden ons goed, maar het stond nog niet vast waar we nu heen zouden gaan. Weer naar Moskou? Er was niets dat

mijn moeder speciaal met Moskou verbond, of het moest het graf van haar man zijn. Om de kinderen naar school te sturen (naar het gymnasium) was het nog te vroeg en voor mij was het al te laat. Maar op de Krim blijven en naar een andere datsja uitzien had ook geen zin. Mij beviel die onzekere toestand wel: er móést tenslotte iets gebeuren, iets nieuws en dus iets fijns. Ik was me daar op de Krim gaan vervelen: ik had er geen mens met wie ik kon omgaan. Er waren ook geen boeken. De lessen die ik mijn oudste zusje gaf hingen me de keel uit. Mijn enige vermaak bestond uit corresponderen, het deed er niet toe met wie, als ik maar kon schrijven. Wanneer de oude Drasjoesjov naar Moskou vertrok schreef ik hem brieven en hij gaf daar antwoord op; later zei hij zelfs dat ik er goed aan zou doen eens te proberen zomaar iets op papier te zetten. Maar ik hield alleen maar eindeloze reeksen dagboeken bij en schreef in het wilde weg op iedereen spotverzen, op mijn tante, op de oude Drasjoesjov... (die tante, een oude vrijster, was verliefd op hem geworden). Met dit soort oefeningen stak ik ook mijn tante en een jong meisje dat bij ons inwoonde aan, en één keer zelfs mijn moeder.

Dan was er nog een vorm van vermaak, zij het nogal pover (dat was pas tegen het eind van ons verblijf): de armzalige schouwburg van Jalta. Er werden alleen maar operettes opgevoerd, maar wat deed dat ertoe. Onze berg was nogal steil, maar ik wist mijn moeder ertoe over te halen om tenminste een keer of twee per week naar Jalta te gaan, naar die schouwburg. Eens toen we in de schemering naar beneden liepen kwamen we iemand tegen die in een huurkoets naar ons op weg leek te zijn. Toen we laat op de avond weer thuiskwamen, hoorden we dat mijn moeders tweede broer, Aleksandr, uit Tiflis* was aangekomen. Hij woonde al een hele tijd in Tiflis—hij was ook advocaat en gaf zelfs de krant *Joeriditsjeskij Vjestnik* (Juridische bode) uit. Deze gebeurtenis nu heeft ons lot beslissend beïnvloed—vooral dat van mij.

De verhuizing van onze familie naar de Kaukasus loste heel wat problemen op. In de eerste plaats het materiële probleem. Mijn oom was bijna rijk, hij nam mijn grootmoeder (zijn moeder) en tante (zijn zuster) in huis. Zijn vrouw was met de kinderen uit

Zwitserland teruggekomen en we zouden de zomer met ons allen in het bergachtige Borzjom* doorbrengen—en hiermee was meteen het klimaatprobleem opgelost: mijn gezondheid moest nog verder verbeteren. Mijn nieuwe neef en nicht (ik had ze alleen als klein kind gezien) schreven me geestdriftige brieven uit Borzjom.

En eind mei gingen we aan boord van een boot die naar Batoom* vertrok. We reisden met hetzelfde gezelschap als waarmee we destijds uit Moskou waren vertrokken. Er was alleen één passagier meer: oma's zwarte poes.

Die zomer in Borzjom met het gezin van mijn oom... Het was echt een nieuw leven. Na Moskou, na die vervelende datsja op de Krim had je nu muziek, dansavondjes, tochten te paard... Een zestienjarig meisje uit de provincie had zich niets heerlijkers kunnen wensen. Met mijn neef Vasja, een gymnasiast van dezelfde leeftijd als ik (toekomstig afgevaardigde in de Doema) raakte ik meteen goed bevriend. En de natuur van Borzjom vond ik schitterend.

In het najaar verhuisden we naar Tiflis, naar een eigen huis. Ook die winter verveelden we ons niet. Wij jongeren hoopten allemaal dat we in het voorjaar naar Borzjom terug zouden gaan. Maar oom Aleksandr had een vreemd karakter: hij was een beetje een huistiran en dwingeland. Om de een of andere reden besloot hij dat het nu maar eens uit moest zijn met Borzjom, dat we ook eens een ander plekje moesten proberen—Manglis* bijvoorbeeld. Niemand was daar ooit geweest, je hoorde er ook nooit een lovend woord over, maar de vrouw van mijn oom reisde erheen en huurde er twee datsja's.

Daar is toen niets dan ellende uit voortgekomen. Ik ga hier geen herinneringen ophalen aan die vreselijke plek of aan die tragische zomer. Oom Aleksandr, die als laatste naar de datsja was gekomen, somberder dan ooit, overleed er twee weken later aan een hersenontsteking.

Weer een nieuw leven? Bijna. Voor mijn moeder en natuurlijk ook voor ons werd het leven veel gecompliceerder doordat er nu allerlei zorgen op ons gingen drukken. Mijn grootmoeder en tante moest mijn moeder na de dood van mijn oom weer bij

zich in huis nemen. Oom Aleksandrs 'rijkdom' bleek uit de inkomsten van zijn werk te bestaan, hij had zijn gezin bijna niets nagelaten, en zijn vrouw kon natuurlijk niet de zorg voor de familieleden van haar man op zich nemen. Na de dood van mijn oom verhuisden ze naar een klein huisje en de Engelse gouvernante van Sonja werd ontslagen: haar moeder wilde het meisje gewoon naar het gymnasium sturen.

Ook wij verhuisden. Wij brachten de winter stilletjes door; het sterfgeval had in mijn ziel als altijd weer een enorme ommekeer teweeggebracht. Ik las veel, zonder enige leiding helaas, maar wat moest ik, ik las wat ik te pakken kon krijgen. Ik ontwikkelde natuurlijk een voorliefde voor poëzie. In die tijd was er net een 'Nadsonrage', als je dat zo kunt noemen, ontstaan. De faam van de pas overleden Nadson was eindelijk ook tot de provincie doorgedrongen. De gymnasiasten in Tiflis, vrienden van Vasja met wie wij omgingen, begonnen in die tijd allemaal te dichten, vooral ook omdat ik in die tijd zoveel gedichten schreef—over het algemeen rommel natuurlijk. Maar ik wil hier een vreemd voorval vermelden. Ik kreeg op een gegeven ogenblik een oud nummer, van het jaar daarvoor, van een Petersburgs tijdschrift, *Zjivopisnoje Obozrenije* (Overzicht van de kunst) in handen. Temidden van de dithyramben aan Nadson werd daarin melding gemaakt van een andere jonge dichter en vriend van Nadson, Merezjkovskij. Er werd zelfs een of ander gedicht van hem gepubliceerd, dat ik trouwens niet mooi vond. Maar hoe het kwam weet ik niet: die naam bleef me bij en hoe... daar zal ik het hierna over hebben.

Tegen het voorjaar van 1888 hadden wij, jong als we waren, ons weer hersteld van de nachtmerrie in Manglis en begonnen alweer zorgeloos te dromen van ons Borzjom. Het had onze moeders, de mijne en die van mijn neef en nicht, niets gebaat ons voor te houden dat de tijden waren veranderd, dat we nu geen geld meer voor B. hadden... We hadden het toch niet gelooft—en waarom zou het leven in B. ook duurder zijn dan in Tiflis? En je kon toch kleine, goedkope datsja's huren...

Dat gebeurde dan ook. Er werden twee kleine datsja's gehuurd, allebei in de bergen maar niet vlak bij elkaar, en eind

juni (vanwege de vele regen kun je niet eerder naar bergachtige streken trekken) zaten we eindelijk weer met zijn allen in ons Borzjom.

De moeder van D.S.* leed de laatste jaren aan een leverkwaal en Sergej Ivanovitsj, zijn vader, bracht haar geregeld naar Vichy. Dat gebeurde ook weer in het jaar dat D.S. zijn doctoraal-examen had gedaan; ook had hij zojuist zijn eerste gedichtenbundel gepubliceerd. Hij was drieëntwintig. Zijn moeder legde altijd, voordat ze naar Vichy vertrok, een sommetje voor haar 'Mitja'* opzij, om hem in staat te stellen te reizen waarheen hij maar wilde: ze wist wel hoeveel hij van reizen hield. Hij had al uitgebreid door Rusland gereisd, was bij Gleb Oespjenskij geweest en bij de toen vermaarde (waarom weet ik niet) boer Sjoetajev. En daarvoor was hij met het gezin van de musicus Davydov een tijdje in Parijs geweest.

In het jaar dat wij elkaar ontmoetten (1888) was hij samen met de dichter Minskij op reis gegaan, maar na een tijdje scheidden zich hun wegen: D.S. zakte via de Georgische militaire route naar Transkaukasië af en kwam toevallig (onderweg had iemand hem dat blijkbaar aangeraden) in Borzjom terecht.

Borzjom ontving hem niet vriendelijk: het was toen mei en het regende aan één stuk door. Er hing een loodgrijze hemel, alles was vochtig en de hotels in het toenmalige Borzjom waren een verschrikking. Bovendien was D.S. ook nog niet eens in het beste terechtgekomen, in het 'Cavalier', maar in een of andere doornatte barak. Hij wilde meteen weer vertrekken. Hij ging naar het postkantoor om te vragen of er ook brieven uit Vichy, van zijn moeder, lagen en bovendien kon je daar ook paarden reserveren naar de halteplaats Michajlovo.

Met de chef van dat postkantoor waren wij gedurende ons eerste verblijf in Borzjom bevriend geraakt—het was een jonge Let, Jakobson. Gedurende dat hele jaar na onze kennismaking had ik uitvoerig met hem gecorrespondeerd. De geestdrift voor poëzie en voor literatuur in het algemeen die onze gymnasias-tenkring bezield had ook hem besmet: hij verbeelde zich ook dat hij een schrijver was en stuurde me tegelijk met mooie

nieuwe schriften voor mijn dagboeken zijn 'literaire werk', belachelijke 'prozagedichten'. Ik moet bekennen dat we heel wat keren de spot met hem hebben gedreven, hoewel de twee hoofd-dichters van ons groepje, Glocke en nog iemand wiens naam ik ben vergeten, gedichten schreven die waarschijnlijk niet veel beter waren. Hij was helblond, had een rode neus en hij praatte met een accent. Hij was heilig overtuigd van zijn literaire talent en wij noemden hem Sila* omdat hij eens, toen hij mij wilde overhalen met hem te trouwen, tegen me had gezegd: 'U bent een sila en ik ben een sila; samen kunnen wij bergen verzetten.' Ik geloofde natuurlijk niet zo in die bergen; maar nu was D.S. toen hij naar brieven op naam van Merezjkovskij vroeg, uitgerekend bij deze Jakobson terecht gekomen. Onze literatuurkenner kende de naam van de Petersburgse dichter en was heel blij met deze kans: 'Wat? vertrekken? Het seizoen begint nu pas, u zult nog eens zien wat Borzjom allemaal te bieden heeft. In dat hotel zit u niet goed, komt u toch bij mij logeren.' Hij bezat een eigen gezellige en comfortabele datsja en daar sleepte hij zijn gevangene nu mee naartoe, waarna hij hem op alle mogelijke manieren het hof begon te maken. Natuurlijk las hij uit diens splinternieuwe gedichtenbundel voor. Omdat hij toen net geïnspireerd was door Boeddha, bedacht hij een nogal onnozel verhaal: hij vroeg de gymnasiast Glocke, ook een dichter die naar Borzjom was gekomen, mij te zeggen dat er een boeddhist uit Indië bij hem logeerde die in lange gewaden rondliep en tegen geen mens een woord zei. Glocke, die altijd deed wat een ander zei, voerde die opdracht ook prompt uit zodra wij ons eind juni in onze kleine datsja hadden geïnstalleerd. En op dat ogenblik gebeurde er iets vreemds dat ik zelf ook niet kan verklaren: toen Glocke mij over die boeddhist bij Jakobson vertelde, met nog meer details van zich zelf erbij, zei ik plotseling: allemaal onzin. Er is daar geen boeddhist en er zijn geen gewaden, daar bij Ivan Grigorjevitsj logeert gewoon Merezjkovskij. Glocke stond perplex: wie heeft u dat verteld? Maar *geen mens* had mij iets verteld en na dat exemplaar van de *Zjivopisnoje Obozrjenije* had ik Merezjkovskij's naam nergens meer gezien of gehoord, bovendien had ik er ook nooit meer aan gedacht.

Toen hij zag dat het geheim ontsluitend was, vertelde Glocke me alles wat hij wist en voegde eraan toe: 'Ja, Merezjkovskij, ik heb zijn boek gelezen en kennis met hem gemaakt. Maar hij danst niet en rijdt ook niet paard.' Deze laatste opmerking deed mijn belangstelling voor de dichter nog meer verflauwen (dat ene gedicht in *Zjivopisnoje Obozrjenije* had ik niet mooi gevonden). 'Maar Ivan Grigorjevitsj wil hem toch met u kennis laten maken,' vervolgde Glocke, 'zondag, hier in de koepel. Komt u dan?'

Nou en of! Alsof ik me een dansavondje zou laten ontgaan!

Aan de zaal van de koepel in Borzjom zat een lange galerij vast die begroeid was met wilde druif en waarin in het midden een fontein spoot. In deze galerij wandelden of zaten op de dansavonden degenen die niet dansten—en zij die wel dansten in de pauzes. Toen ik daar met een van mijn aanbidders rondwandelde, zag ik mijn moeder met naast zich een kleine, magere jongeman met een kastanjebruin baardje. Hij praatte levendig en mijn moeder glimlachte. Ik begreep dat dit Merezjkovskij was. Glocke had zijn bundel al voor me meegebracht en sprak al vol geestdrift over hem (een geestdrift die ik om de een of andere reden niet deelde en, dat was de voornaamste reden, ook niet wilde delen). Ik wist zeker (dat bleek ook zo te zijn) dat zowel Glocke als Jakobson Merezjkovskij al over mij hadden verteld (over onze 'dichteres', zoals ik toen werd genoemd), en misschien had Glocke hem zelfs wel geestdriftig mijn verzen voorgelezen; verder dacht ik dat Merezjkovskij hun geestdrift wel niet zou delen, evenmin als ik iets voor hem voelde. Niet alleen dit laatste, maar dit alles samen zinde me niet. Daarom heb ik hem, toen Glocke mij na een of andere quadrille in de zaal van de koepel aan M. voorstelde, waarschijnlijk nogal koel behandeld. Meteen die eerste keer begonnen wij... enfin, geen ruzie te maken, maar wel iets in die richting. Ik vond zijn gedichten veel slechter dan die van Nadson en liet ook niet na hem dat mee te delen. Mijn moeder daarentegen vond Merezjkovskij wél aardig: zowel hem zelf als zijn manier van praten (hij brouwde een beetje).

Niettemin spraken we na deze eerste ontmoeting dagelijks

met elkaar af: in het park, bij de muziek of bij Jakobson, waar hij mijn moeder en mij vaak samen uitnodigde. Maar bijna altijd mondde ons gesprek in een woordentwist uit. Mijn neef Vasja, helemaal geen dichter, mocht Merezjkovskij ook graag; niet omdat hij een dichter was, maar omdat hij Spencer las.

Er ging in ons kringetje nu toch iets als een volwassen toon meespelen. De drieëntwintigjarige Merezjkovskij was tenslotte de oudste van ons groepje. Bovendien had je het gevoel dat hij uit een heel andere wereld kwam, niet uit die wereld waartoe de meesten van onze 'volwassenen', oude mensen, behoorden. In Borzjom verbleef gedurende het zomerseizoen altijd alle mogelijke gespuis. Merezjkovskij noemde hen 'banale lieden' en probeerde zo ver mogelijk uit hun buurt te blijven. Hij wandelde veel alleen (het was altijd schitterend weer) en ik wist al dat hij nu bezig was aan een lang gedicht getiteld 'Silvio', over het leven in Spanje.

De postbeampte Jakobson was eigenlijk maar blij dat Merezjkovskij en ik het niet zo goed met elkaar konden vinden, dat we steeds zo'n beetje ruzieden; hij begon rond te vertellen dat Merezjkovskij verliefd was op een meisje dat daar woonde, Sonja Kajtmazova, en dat altijd in haar eentje wandelde met een boek in haar hand en nooit op een dansavond verscheen, zelfs niet bij de muziek. Dit meisje, inderdaad een bescheiden, lief kind, was geloof ik een Tsjetsjenische.* Haar zwarte vlecht was zo lang, dat hij tot aan de zoom van haar jurk reikte; die was ook lang, in overeenstemming met de toenmalige mode. Merezjkovskij ontkende niet dat het een bekoorlijk kind was, dat ze wel eens met elkaar afspraken... Maar zoals hij me later heeft verteld, irriteerde ze zijn levendige karakter met haar stompzinnige gewijg: alsof ze niets begreep van wat een ander tegen haar zei.

In diezelfde tijd arriveerde er in Borzjom ook een nieuwbakken kennis van ons, een of ander ver familielid van mijn vader, A.I.Hippius. Hij was een oom van me, maar zo'n verre, dat hij me voor de grap 'tantetje' noemde en, tussen twee haakjes, van plan was met me te trouwen. Hij was heel aardig voor me, maar zijn plan deed me niets; in mijn ogen was hij een 'ouwe man',

over de dertig! En hoewel hij me Nadsons verzamelde werken cadeau deed had ik toch het gevoel dat we niet bij elkaar pasten: met iedere willekeurige gymnasiast had ik op de een of andere manier veel meer plezier.

Hij koesterde overigens de hoop dat mijn jeugdige levendigheid binnenkort wel wat zou bedaren. Met gymnasiasten kon hij natuurlijk niet wedijveren. Maar toen hij met Merezjovskij kennis had gemaakt, zei hij eens tegen me: 'U ziet het, tantetje, zulke briljante jongelui heb je nu in Petersburg. Ik kom ze daar geregeld tegen. Maar hoe gemakkelijk dat ook mag gaan, men moet zich niet laten meeslepen door dat vuurwerk.'

Ik had me overigens ook niet laten meeslepen; dat dacht ik tenminste. Merezjovskij en ik bleven zo half en half ruzie met elkaar maken, hoewel we nu voortdurend met elkaar afspraken, een paar maal per dag. Mijn hele jeugdige omgeving was verrukt van Merezjovskij en misschien ergerde me dat een beetje. Ik werd vooral erg boos toen neef Vasja zei dat Merezjovskij mij iemand met weinig ontwikkeling vond, dat dat jammer was en dat hij me aanraadde Spencer te gaan lezen. Of dat een goede raad was is een andere kwestie; maar dat ik inderdaad een ongelooflijk leeghoofd was viel niet te betwisten, dat wist ik zelf ook wel en daarom was ik op alle drie boos: op Vasja, op Merezjovskij en op Spencer.

In die dagen werden er vaak verre tochten met een heel gezelschap op touw gezet. Meestal werden ze door A.I.Hippius georganiseerd, met behulp van postbeambte Jakobson die zelf nooit meeging. Merezjovskij werd altijd door mij meegevraagd, maar plotseling begon hij kuren te vertonen: hij zei dat hij zich bij al die 'banale lieden' verveelde, dat het allemaal maar vulgair gedoe was, enzovoort. Ik werd boos en liep het park uit. Maar een tijdje later kwam D.S. op het laatste ogenblik zonder kuren aanzetten en wij gingen met twee of drie rijtuigen op pad — een keer voor twee dagen naar Abas-Toeman, in de bergen, een andere keer naar de 'Atsgoer vuren' — een geheimzinnige plek waar 's nachts een raadselachtig vuur brandde dat je alleen vanaf een lager gelegen weg kon zien. Wij gingen daar 's nachts op onderzoek uit om erachter te komen waar dat vuur brandde.

Natuurlijk vonden we niets, we keerden weer naar de paarden terug en arriveerden pas de ochtend daarop weer in Borzjom.

Tijdens dat soort uitstapjes en ook verder was D.S. het middelpunt. Maar hij was volstrekt niet wat je noemt 'de ziel van het gezelschap'. Hij 'hield' je niet ' bezig', 'vermaakte' je niet: hij praatte alleen maar vrolijk, levendig en interessant, over interessante dingen. Zelfs degenen die voor niets interessants belangstelling hadden werden erdoor geboeid. Maar het valt gemakkelijk te begrijpen dat al mijn gymnasiasten die ik, dat moet ik bekennen, ook daarvoor al, zonder dat voor hen te verhelelen een stel onnozele halzen vond, nu helemaal een dom figuur sloegen, zelfs in hun eigen ogen, geloof ik. Alleen mijn neef Vasja, die niet eens dichtte, stond in Merezjkovskij's gezelschap nooit met de mond vol tanden, maar Vasja las immers ook Spencer.

Toen deze verovering van Borzjom eenmaal in volle gang was, begon Jakobson, onze Sila, Merezjkovskij met een scheef oog te bekijken. Ze woonden allang niet meer samen. D.S. was naar hotel 'Cavalier' verhuisd, dat aan het begin van het seizoen zijn poorten had geopend. Misschien had Jakobson gemerkt dat mijn kibbelarijen met D.S. niet verhinderden dat wij elkaar steeds nader kwamen te staan en misschien was hij ook wel jaloezers op diens literaire 'naam', want hij begon nu zijn eigen literaire avonden bij zich thuis te organiseren—met zijn eigen in kaftan gehulde dichters, waarmee de gymnasiasten terecht de spot dreven. Jakobson had ook niets op met het eerste schertsende gedicht dat Merezjkovskij aan mij had opgedragen (ik ken het nog uit mijn hoofd, maar het is niet de moeite waard het hier te citeren). Iedere dag zei Jakobson in het park stevast tegen me dat M. al gauw zou vertrekken. Niettemin kondigde hij me zelf op een mooie ochtend plechtig en—naar het mij wilde voorkomen—boosaardig aan: 'Hij blijft.'

Met M. zelf praatte ik er nooit over of hij al of niet zou vertrekken, hoewel we elkaar nu iedere ochtend—onder vier ogen—in het park ontmoetten. Hij vroeg me telkens hoe laat ik de volgende ochtend zou komen, hij wilde graag dat ik zo vroeg mogelijk kwam. Op een keer zei ik volkomen zonder enige bijbedoeling: 'Maar als ik me nu eens verslaap?' En ik stond er

verbaasd over dat hij opeens zo kwaad werd. Ik was wel verwend, maar de gedachte dat Merezjkovskij mij serieus het hof maakte, dat hij me serieus aardig vond, kwam toen pas voor het eerst bij me op. Als hij... maar wat moest ik dan? Daar kon ik me zelf niet zo één twee drie een antwoord op geven. Ik was alleen maar gesteld geraakt op onze ochtendwandelingen waarbij we diep in een kloof doordrongen, op onze nu bijna vreedzame, altijd interessante gesprekken... Het grappige is dat ik me even een minuut angstig voelde—ik wilde een eind maken aan die ontmoetingen en hij moest maar liever vertrekken. Wat moest ik met hem? Hij was intelligenter dan ik. Dat wist ik wel; en dat zou ik voortdurend beseffen en ik zou alleen maar gebukt gaan onder dat besef... Met deze in een oogwenk weer voorbijgeflitse gedachte bewees ik overigens dat er ook niet veel voor nodig was om intelligenter te zijn dan ik.

Een paar dagen later kwamen de zaken onverwacht veel duidelijker te liggen... of misschien raakten ze juist des te gecompliceerder; in ieder geval veranderde er een heleboel.

In feite heeft de periode waarin Merezjkovskij en ik elkaar voor het eerst leerden kennen maar kort geduurd: de laatste paar dagen van juni, toen wij in Borzjom waren aangekomen, en de eerste tien dagen van juli, want op 11 juli deed zich die verandering in onze verhouding voor waarover ik het net had en begon de tweede periode.

Op 11 juli was er een dansavond in de koepel, maar dit keer niet voor ons, zoals gebruikelijk, maar een voor kinderen. Een dergelijke avond werd maar één maal in de zomer georganiseerd en wij gingen er met ons allen natuurlijk naartoe om te kijken. Merezjkovskij danste niet, maar verscheen wel altijd op de zondagse dansavonden, en ook bij deze gelegenheid kwamen we hem daar tegen. Het was een schattig bal, maar ik denk dat onze moeders met meer plezier naar de kinderen keken dan wij: mij begon het al gauw flink te vervelen. D.S. natuurlijk ook. Bovendien was het benauwd en vol in de zaal, terwijl het buiten een prachtige, lichte, koele nacht was en de bomen in het park in het maanlicht zilverig opglansden. D.S. en ik waren op de

een of andere manier zonder het te merken op een parkpaadje verzeild geraakt dat langs de oever van het bruisende riviertje de Borzjomka kronkelde, diep een nauwe kloof in. En zonder het te merken liepen we steeds verder, totdat we de muziek zelfs bijna niet meer hoorden. Ik kan me niet herinneren hoe ons vreemde gesprek begon. Het vreemde is dat ik er toen niets vreemds aan vond. Ik had al verscheidene malen wat men noemt een 'aanzoek' gehad; nog vaker had ik een 'liefdesverklaring' aangehoord. Maar die keer was er geen sprake van een 'aanzoek' of een 'verklaring': wij waren plotseling, en dat is het voornaamste, allebei met elkaar gaan praten alsof het allang vaststond dat we zouden trouwen en dat dat ook goed zou zijn. Natuurlijk was hij degene die die toon als eerste had aangeslagen, maar ik nam die op een heel vanzelfsprekende manier en zonder dat ik me er bewust van was over, alsof er niets onverwachts was gebeurd. Als ik later nog eens aan die avond terugdacht, vooral op de ogenblikken dat we onenigheid met elkaar hadden (en dat is heel wat keren het geval geweest) vroeg ik me zelfs af of ik toen niet uit koketterie geen nee tegen hem had gezegd, en of ik echt wel met hem had willen trouwen. Ik was al meer dan eens 'verliefd' geweest, ik wist wat dat was, maar dit was immers iets heel anders! Mijn eerste verliefdheid, toen ik zestien was, had maar kort geduurd (de andere overigens ook) — het ging toen om een talentvolle en knappe violist, de zoon van onze huisbaas, die vaak bij ons thuiskwam en mij druk het hof maakte. Hij was toen al doodziek, hij had tuberculose, maar hij was niet op de hoogte van zijn toestand en had me waarschijnlijk een aanzoek gedaan als we, tot grote voldoening van mijn moeder die alles had aangezien en voor geen geld met dat huwelijk had ingestemd, niet plotseling uit Tiflis waren vertrokken. Anderhalve maand later was ik alles vergeten en mijn Jerôme B. stierf dat najaar aan zijn ziekte. De verliefdheden die daarop volgden brachten me tot wanhoop en leverden droevige bladzijden in mijn dagboeken op: 'Ik ben verliefd op hem, maar tegelijkertijd zie ik immers best dat hij een idioot is.'

En nu was er deze keer, met Merezkovskij, iets met me gebeurd dat nergens mee te vergelijken was...

Wij keerden naar de koepel terug, toen de avond al bijna voorbij was en mijn moeder zich ongerust begon te maken omdat ze me nergens kon vinden. De moeder van mijn neef Vasja kwam met hem en zijn zuster Sonja bij ons thee drinken. Zij (tante Vera) schonk het eerst aandacht aan mijn vreemde, verwarde uiterlijk. Thuis kwam ik een beetje tot me zelf, maar zelfs terwijl ik op alle nieuwsgierige vragen antwoord gaf kon ik toch met geen mogelijkheid vertellen wat er precies was gebeurd, want ook voor me zelf had ik dat nog niet verklaard, en bovendien hadden onze moeders het toch niet begrepen. En ik zei om het allemaal wat begrijpelijker te maken maar dat Merezjkovskij me een aanzoek had gedaan. 'Wat, hij ook al?' lachte tante Vera, omdat ze wel wist hoeveel 'verloofdes' ik toen had. En ze voegde eraan toe: 'Zina staat zelf geloof ik ook verbaasd van deze plotselinge ontwikkeling.'

'Wat heb je hem dan geantwoord?' vroeg mijn moeder.

'Ik? Niets. Hij vroeg anders ook niet om antwoord!'

En boos liep ik naar mijn kamer.

De volgende ochtend troffen we elkaar als bij afspraak weer in het park en zetten het gesprek weer voort. Hij vertelde me over zijn familie, over zijn vader, maar natuurlijk vooral over zijn moeder. Ook vertelde hij over Petersburg en over zijn reizen. Die jeugdige levendigheid, die meeslepende aanschouwelijkheid van zijn verhalen heeft hij tot het eind van zijn leven weten te bewaren, maar in de verhalen van de jonge, drieëntwintigjarige Merezjkovskij klonk bovendien nog een aanstekelijk soort vrolijkheid door, niet een kwaadaardige, maar een kinderlijke spotlust.

Daarna ontmoetten we elkaar iedere ochtend in het park; als we overdag niet met een gezelschap uitgingen, kwam D.S. bij ons. Er was helemaal niets 'aangekondigd' over ons toekomstige huwelijk, maar op de een of andere manier moet het toch bekend zijn geworden. Mijn dichtende gymnasiasten waren zelf in de ban van deze 'echte' dichter en hadden helemaal geen reden jaloers om mij te zijn. Alleen de Letse postbeambte (Sila) moest niets van onze toenadering hebben. Glocke, die aan zijn

leiband liep en geloof ik ook bij hem inwoonde, bracht me dat op een nogal onsamenvangende manier over en op een keer, 's avonds laat al, vloog er vanuit de tuin een groot boeket bloemen naar binnen waar we erg van schrokken (ik was samen met mijn moeder). Ik keek naar buiten en vanuit de pikdonkere nacht klonk Glocke's klaaglijke stem: 'Dat komt van I.G. Hij laat vragen: "Als dit het niet is, wat dan wel?"' Een geheimzinnige vraag. Het is ook altijd een raadsel voor me gebleven wat dit betekende. Ik dacht er even over na en besloot maar te doen alsof ik het begreep. 'Zeg maar dat het dan nog beter zou zijn, maar dat het nu ook niet kwaad is.' Hiermee was de zaak nog niet geëindigd. De Let, die zich alle mogelijke onzin in zijn hoofd had gehaald, stelde D.S. op de galerij op een keer voor 'de degens te kruisen'. Dit was zoiets onnozels en onbegrijpelijks, dat D.S.—zoals hij me later vertelde—hem alleen maar in zijn gezicht uitlachte waardoor de postbeambte zelf in verwarring raakte.

...De zomer liep echter ten einde. Uit bergachtige streken trekt men al vroeg weer weg: begin september vertrokken we naar Tiflis. D.S. ging ook nog even mee. Wij hadden besloten dat hij voor twee maanden naar Petersburg zou gaan om allerlei zaken met zijn vader te regelen en een huis te huren, en dat we in januari zouden trouwen. En weer werd dit alles op de een of andere manier 'besloten' zonder dat er een woord aan vuil werd gemaakt, het ging allemaal vanzelf. Mijn moeder had zich al bijna met mijn Petersburg verzoend. D.S. had geloof ik op haar ingepraat dat ze zich niet ongerust over mij moest maken.

In september vertrok D.S. uit Tiflis en wij begonnen elkaar elke dag te schrijven. Dit is de enige periode geweest waarin wij van elkaar waren gescheiden: na onze bruiloft zijn we altijd bij elkaar gebleven en daarom is er ook nooit sprake geweest van een 'correspondentie' tussen ons beiden.

Behalve onze naaste familieleden wist niemand dat ik binnenkort zou trouwen. Mijn moeder deed haar best iets van een uitzet voor me gereed te maken, maar wat voor uitzet kon dat nu worden, in onze situatie! Ik was niet erg vrolijk gestemd, ik was

vagelijk bang, hoewel ik door onze correspondentie ook weer veel nader tot D.S. was gekomen. Ik zag nu al tegen de eerste scheiding van mijn moeder op, al zou die niet lang duren: we hadden al afgesproken dat we de zomer samen zouden doorbrengen.

Wij verwachtten D.S. pas begin december terug, maar hij arriveerde onverwacht veel eerder. Eind november, de drieëntwintigste geloof ik, ik weet het nog goed: ik was net niet thuis en toen ik onze lange kamer binnenkwam en hem bij een raam zag staan, was ik zo verbaasd dat ik nogal onnozel vroeg: 'Waar komt ú vandaan?' Waarop het eenvoudige antwoord volgde: 'Rechtstreeks uit Petersburg.'

Ik stond alleen verbaasd van zijn mooie gebrouw: daar was ik niet meer aan gewend, ik was het vergeten.

Over die tijd voor onze bruiloft valt niet veel te vertellen. Wij brachten de hele dag natuurlijk steeds samen door en lazen veel (ik herinner me dat we ook de pas verschenen roman *le Rêve* van Zola lazen, die we geen van beiden trouwens erg goed vonden). Maar hij had ook heel veel nieuwe Russische boeken en tijdschriften meegebracht, ook Tsjechov, over wie hij tussen twee haakjes net een artikel in de *Sevjernyj Vjestnik* (Noordelijke bode) had geschreven. Hij vertelde me uitvoerig over dit tijdschrift en over de redactie ervan. Ook A.N.Plesjtsjejev was daar toen medewerker.

D.S. had Garsjin, die toen niet meer leefde (in een vlaag van waanzin had hij zich van de trap geworpen) goed gekend en was erg op hem gesteld geweest. Ook mijn eerste, natuurlijk nog half en half kinderlijke gedichten die door Plesjtsjejev in de *Sevjernyj Vjestnik* met Z.H. eronder waren gepubliceerd, had D.S. voor me meegenomen. Men zegt dat wanneer een jonge auteur zich zelf voor het eerst in druk ziet, hij helemaal buiten zich zelf van geestdrift raakt. Ik heb die geestdrift niet zo gevoeld—misschien wel doordat ik, toen ik ze gedrukt zag, al te duidelijk besepte wat dat voor gedichten waren, hoeveel Nadson erin zat: ik begon toen juist afkeer van hem te voelen.

Overigens bleef ik doorgaan met gedichten schrijven (steeds dezelfde, helaas), hoewel D.S. me sterk aanraadde proza te gaan

schrijven. Maar over mijn eerste prozadebuten die zo weinig succes hadden, zal ik het later nog hebben.

Natuurlijk wist Merezjkovskij onze hele familie weer te betoveren door zijn jeugdige levendigheid en dat vermogen iedereen belangstelling in te boezemen voor het onderwerp waarover hij het had en waarvoor hij zich zelf interesseerde. Zelfs een veertienjarig neefje van mijn moeder dat uit mijn ooms gezin in het onze was gekomen, een beetje een naïeve en onnozele jongen (zijn waanzinnige moeder had daar niet weinig toe bijgedragen)—begon D.S. aan tafel plotseling zijn liefde en 'hoogachting' te betuigen. Zelfs mijn muzikleraar, een jonge Pool, een heel talentvolle pianist, maar ook op zijn manier een beetje onnozel, ontstak in diezelfde 'achting en verrukking', hoewel D.S. hem nooit de minste aandacht schonk; hij hield niet van muziek en begreep er niets van. Of hij er niet van hield omdat hij die niet begreep of juist omgekeerd—dat weet ik niet. Maar dit was half en half een strijdpunt tussen ons. Na die operettes in Jalta had ik een voorliefde voor de opera ontwikkeld, en destijds was er in Tiflis een uitstekende opera. In die tijd kwam Tsjajkovskij (we zagen hem in de schouwburg) daar ook af en toe met genoeg naar zijn 'Jevgenij Onjegin'* luisteren. Vaak wilde D.S. dat ik 's avonds met hem thuis bleef, maar ik wilde dolgraag naar de opera en stelde hem voor dat hij dan maar thuis bleef, als hij geen zin had om met me mee te gaan. Hij werd boos: 'Denkt u dan dat ik niet liever samen met u naar de vervelendste opera luister, in plaats van in mijn eentje op mijn hotelkamer te zitten?' en ging met me mee—zonder het minste enthousiasme.

In die periode hadden D.S. en ik geregeld ruzie. Weliswaar niet zo erg als in de dagen dat we elkaar pas hadden leren kennen of zoals in ons eerste huwelijksjaar, maar toch wel vaak. We hadden allebei een jeugdig, halsstarrig karakter, ik vooral. Maar dat 'bruiloften' en 'feestmaaltijden' uit den boze waren, dat het allemaal zo eenvoudig mogelijk moest gebeuren, overdag, zonder witte jurken en sluiers—daarover waren we het met elkaar eens. De huwelijksinzegening werd op de achtste januari (1889) bepaald, maar we konden niet diezelfde dag nog of tenminste